

Yóáane

Aagómá máiye.

- 1** ¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánáaráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.
- ² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.
maramá tarôq íma urái-kanaama
- ³ Aanapó máqte-qaataqa abarokákq aukákiye.
wenamáárfiq máqte-qtataaqa abarokákq íaukaiye.
- ⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.
miráipoata paá mááe.
kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiyee.
miráipoana paá wáiyee.
Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.
- ⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.
kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáiyee.
- ⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráiyee. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráiyee. ⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máiye. paá tágagi-aimma mamé iráiyee. ⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráiyee.
- ¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.
- ¹¹ Aagómá wení waayúkarraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.
- ¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá keyikainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápo aúkáae.
 maan-iyápo-ánnámá Áánûqtuni wenáwíkaq kéitaae. ¹³yeráwáqá
 maqíkárimma naerákén-iyáporáá íma ákárimibo Áánûqtu
 maqíkáraiye. waayúkati yimuq-yatááqnápo íma ákárimibo Áánûqtu
 maqíkáraiye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamááríq wení
 iyápo-annama maqíkáraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiyé.

mararáq kukéna watáiyé.

ketááráqá kukéna watáiyé.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq
 aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánópake akoqnáá
 matáiyé. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima
 ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayóné-í-yátááqá aati-aatimá
 paá wáiyé.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráiyé: “Aagómá aúgaraq
 yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá
 máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq
 wenáaimma yaaguyaqmé keyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá
 aúgaraq-naqa tinaaeépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá
 tinaaeépaq íma kéiyé. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máiyé.” téna
 Yóáane tiráiyé.

¹⁶ min-áúgáráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kêtimitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma
 timá waéqma akoqnáá uráiyé.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-
 aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa
 Ítuma mamé iráiyé. ¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye.
 Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máiyé. wenamáa kímora
 áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma
 wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq
 Yérútáare-wayukama timáyíkaraae. Yérútáarebake yaímma-wayukati
 yíwîqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae.

Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tiráae. ²⁰Yóáane wemá paá tiráiyee: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyee. ²¹móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáábake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Írááíya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráiyee: “ímiye” tiráiyee. Aríbaeti-annama móragaraqa ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyee. ²²Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tímíntaa ketáá timátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábamá enamáárîq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yawéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵“emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Írááíya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímíkaanatae. ááqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶Yóáane timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa tafbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópópaqa wení aítauq-anaan-annama íma kanaarâq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Bétqanibaqa timá yímikaiye. ²⁸miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyee.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

²⁹miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyee: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakaa-naqa máiyee. wemá maa-márábí-kúmîq-yátááqá kebó-yátáákárâq mamá matuwánéna kukáiyee.” ³⁰wetábamá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kényune.” téna Yóáane tiráiyee. ³¹Yóáane óqa tiráiyee: “áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune. wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoe. ³²Yóáane ókaraq tiráiyee: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uráiyee. ³³aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena ³⁴kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyee.’ ” téna Yóáane tiráiyee.

Îtuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae waráaya-nakarata maeta ³⁶ áánibo Îtuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyee: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyee. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá ítaarayapoata Îtumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Îtuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Îtuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aanibo yenákámá tiráiyee: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyee.) ³⁹ Îtuma tiráiyee: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiyee. miráimanibo yenáká iréta Îtugaraq mi-nókáámá máqe-uraaye aabaúma énaikaqa waaqókáqá kaayaqte-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyee. ⁴⁰ yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraiipoana Îtuma anaaéma wakáiyee wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítáa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá máinaqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Îtukaqa uráiyee. Îtuma wemmá aónarena tiráiyee: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awiqa Tépati wániye.” téna tiráiyee. ááqibo paá Pítáa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyee. ⁴³ aabáyaama Kááiriri-marupaqa Îtuma ufnéna kéena kóuraiye. Píripima aónarena timá ámikaiye: “ketinaae waraao!” ⁴⁴ Píripí Beqtáirapake kéiyee. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítáa yeqtí márúkare. ⁴⁵ anaaékaq Píripí Natáániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Îtuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake máiyee.” Píripí téna tiráiyee. ⁴⁶ Natáánio íkéitamma maará wemá tiráiyee: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íráqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyee. Píripí timá ámikaiye: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiyee. ⁴⁷ Îtunopaga Natáánio kéena Îtuma káonaiye. wemmá káonena Îtuma abarokáqá tiráiyee: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyee.” téna Îtuma Natáánioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráiyee. ááqibo Îtuma tiráiyee: “Píripí emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.” téna tiráiyee. (mi-tágón-áwíqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaq máqte-qtataaqa anómma máane.” kétena tiráiyee. ⁵⁰ Îtuma yawéqma tiráiyee: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Îtuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyee: “árainee. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení

kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyé.

Îtuni áqnáaen-awaameqa

2 ¹kaumo-yúpáamá ánatagitata móra-innima iyakánéta Kááririmarukaq kéoe. pááqya márúkon-awiqa Kéinabare. Îtuma wenanóama mibáq máqe-uraiye. ²Îtuma wení iyápó-annagaraqa min-ínkóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³wááéni-nomma ánatanena itana Îtuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguraiye.” wenanóama titana ⁴Îtuma yawêqma tiráiyé: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráiyé.” téna tiráiyé. ⁵⁻⁶wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Îtuqtabama tiráiyé. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítiráeowayukati nommá perai-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima mórai-qmorai-q umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáiyé (113 aríta). ⁷Îtuma tiráiyé: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yáboro!” wemá téna tiráiyé. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe. ⁸Îtuma óq-aimma tiráiyé: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uraae. ⁹aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-ínkóní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰timá ámikaiye: “máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kánaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa keyimene.” téna tiráiyé. ¹¹maaq-tátááqô Îtuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Îtuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááririmarukaqa mirá-uraiye. Îtuma wení iyápó-annama Îtuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Îtuma Káperanabaqa kóiyé.

¹²anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Îtuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Îtuma táigo-qtataqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Îtuma Yérútáárebaqa utáiyé. ¹⁴anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí

purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebúqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naúpáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraqa pípéban umáгурaae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqti mónéqa kugúbaguraiye. ¹⁶ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyé: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁷Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápo-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáгурaiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. ¹⁹Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyé. ²⁰Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaaráq ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiyaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaaráq kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?” Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyé. ²²anaaeékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtuqtaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae. ²⁴Ítuma wenamáárríq yaímma-wayukati táí-yaaiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaaráq ítimaminiye.

Ítuyaa Níkótímati

3 ¹ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ²Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánûqtu eté ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé. ³Ítuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq

marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráiyē. ⁴Níkótímati Ítumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago áayaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóni áayaqnoabaqá móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakáníyô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye. ⁵Ítuma móragaraq tiráiyē: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokáráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸uwááqoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyō té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráiyē. ⁹Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq íníyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Ítíráeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyē: ¹¹“kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraqa taákaq íma kémarae. ¹²ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyē. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwíqa Waayúkagon-Araaqune kemá. ¹⁴kaqmáápaqa káápaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyē. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyē. miráráá umá Waayúkagon-Araaq múte yauwínoe. ¹⁵miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraiipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyē. ¹⁸móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama

kumayuq-yátááqtábá kényikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkényikaiye. yeráwáqtí yáaimma táígoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkényikaiye. ²⁰móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáíógómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaáé kéwaraiipoana wení mayáíógómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²²anaáékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³Ínonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kényikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶Yóáanen-opaqa íréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaan-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae. kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷Yóáane maaráá téna yawéqma tiráiyé: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayáníbo.” Yóáane téna tiráiyé: ²⁸“keráwáqá kenamááriq tiniq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaq ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰wenáwíkoma íbêqa úno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétéiyé. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyenama ³²aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétéiyé. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétéé. ‘Áánûqtu árai-naqa máiyé.’ yíyaqnoabaqa maami-káyúkámá mirá téta kétéé. ³⁴móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétéiyé. Áánûqtuni Aágogaraqa wenááyaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáiyé. ³⁵aboámá wenáanikoma kaayoné umákene máqte-qtataaqa wení akoqnááraq ámikaiye. ³⁶móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbíq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráiyé.

Îtuma Yúriabake kóiyē.

4 ¹⁻³Yóáane netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Îtuma mú mikáq netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná itaraapoana Îtuma Yúriabake itátuwena kóuraiye. Îtuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamáárfiq waayúkama nommá péqyikaraae. Îtuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráiyē.

Îtuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴Îtuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuráiyē. ⁵móra márúqa Táméria-wayukati márúkaqa iráiyē. pááqya márúkon-awiqa Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótèbi ámikaiye. ⁶mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbèqa paá wáiyē. aanibo Îtumma ábò-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uráiyē. aáwaqa nai-kánaámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸wení iyápó-annama aáwaqa ko meyánîq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyē. Îtuma timá ámikaiye: “nommá tímínaq naano!” téna tiráiyē. ⁹ááqibo maamin-íníkmá yauwéqma tiráiyē: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nòraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. ¹⁰anaaeékaqa Îtuma maará tiráiyē: “ááqibo emá Ánúqtunopake ámî-qtataqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá itama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Îtuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyē: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiyē. ááqibo ení tawemá íma wáiyē. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónò? ¹²ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíké narááe.” min-íníkmá mirá téna tiráiyē. ¹³Îtuma waéqma itái-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómmá naíyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráiyē. ¹⁵maamin-íníkmá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyē. ¹⁶Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Îtuma mirá-tiraiye. ¹⁷maamin-íníkmá tiráiyē: “ketiwaikómá íma máiyē.” Îtuma akoqnáá umá tiráiyē: “áraíne. enawaikómá íma máiyē kéténe.

18 áraimma kêtune. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyé. áraiqtabama paá yaímma emá kêtene. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráiyé. maamin-íníkmá yawéqma timá ámikaiye: 19 “uyátaráana-nako! Áánúqtuni amuné-náqá máane. maanná aónanaa únnae. 20 itao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánúqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kétee. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráiyé. 21 Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaragô, itao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. 22 emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáái kéitaunatae. 23 mi-kánáamá yíniye. áraimma mi-kánáámá íbêqa wáiyé. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánúqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánúqtu yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánúqtuma kákaiye. 24 Áánúqtu wenamááríq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánúqtu wenamá maqikáné iné. Áánúqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mútúq yirummá ámiketa Áánúqtuni árain-aikaraq nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyé. 25 maamin-íníkmá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaiipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyé. 26 Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyé. 27 mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkté wataá-wataa kítitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápíké móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. 28 miráitana min-íníkmá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: 29 “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbakáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtataba wemá timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-íníkmá téna tiráiyé. 30 ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata 31 mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. 32 ááqibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata 33 mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááo?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. 34 Ítuma miraráa téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá timátíkárai-nakoni aúyánámmá waránáare waqmá mayaímá tímikaimma mamá

ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyē. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itai-áímmá tiráiyē: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiyē. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiyē. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóyē. ³⁷ tiráama áraine ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiyē.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúmá kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá óriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyōe.” téna Ítuma tiráiyē. Ítuma mi-kátáágóni áaimma abarokáq ítiraiyē. mirá-uraiyē. ánayumma wení watáama wáiyē. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íraqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniyē.

³⁹ maamin-íníkkóni watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-íníkkó tiráiyē: “wemá timá tímikaiyē kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiyē.” téna máqtemma min-íníkkó timá yímikaiyē. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátē ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátē máqe-uraimma wení watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-íníkkómmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayabobaqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááríq ítaunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqti atóbamaqyikai-naqa máiyē.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamááríq tiráiyē: “Áánúqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyē.” téna tiraiyē. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtábá yimuráámuq marákáraae. yeráwáqá yenamááríq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáarebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririmarukaqa yauweré iráiyē. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkaiyē. móra-ano-naqa Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiyē. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááriribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyē: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókkómá timá ámikaiyē. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyē: “paá kéqoqeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminōe.” téna Ítuma tiráiyē.

49 anó-nakoma mibáq tiráiyē: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyē. 50 Ítuma timá ámikaiyē: “kóaa! ení áanikoma paá mániyē.” téna tiráiyē. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóurayē. 51 min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitaatan uréta timá ámikaaē: “ení iyápóma íbêqa paá máiyē.” téta tirááē. 52 min-íyápógóní aboámá ítama aónaraiyē: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiyē. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááē: “aabaúma yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiyē.” téta tirááē. 53 min-ábáúma mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiyē: “enáanikoma paá mániyē.” téna aboámá áakaq makáiyē. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaaē. 54 áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááeni-nokaq uráiyē. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyē.

Tabaati-yúpááyábámá

5 1 anaáékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyē. 2 Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáká wenáwíqa Batétara waaqókáká tipi-típigoni oqtaráqá wáiyē. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgágíq-nama wáqe-urayē. 3 mi púgágíq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááē. yaímma yúrama karoparáiyē. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááē. yaímma yítauqa yabitimágurayē. tébakaq-wayukama yíyíyaa-kareremma urááē. nommá karááqto ínayabae téta awé urááē. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniyē téta waayúkama yúyánápí ítaraae. 4 yúyánápíké tiráama kaqtó-wamma Áánúqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyē. 5 abo mórama karí-náqá kaumo-tiyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-urayē. 6 Ítuma auyánámmá ítaraiyē min-nákómá karímá naayóbáq matáiyē. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiyē: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana 7 karí-nákómá yauwéqma tiráiyē: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááríq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyē. 8 Ítuma timá ámikaiyē: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyē. 9 páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóurayē. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagaí-yúpáámá wáqe-urayē. 10 miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááē: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagaí-yúpááraré!” téta timá ámikaaē. 11 wemá timá arútá-yimikaiyē: “mamá atóbatikai-nakoma ení

yuwaiqá yawátáma mamé wao titaq mamé kéyune.” téna timá yímikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakainakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraao! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbaianakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye: “min-nákómá wenamáárfiq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímikaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátáárfiq Ítuma kénapoana Tabaati-yúpááraqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqma ikamíneta abáá-uraae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “ketiboó, íbêqa mayái kémayaitaqa miráipoana mayáfmá mimóráfq umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánúqtutaba “kenamá ketiboé” téna tiráiyé. min-áíkmá mamá wekáráq Áánúqtukaraq móraiq uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamíneta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yawéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamá wenamáárfiq máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráfq kéiyé. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma móraiq umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma móraiq umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kéyayuwana miráuma móraiq umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqa múte íkéyayuwana miráuma móraiq umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amínanakoma áqnábaq arun-íyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma

kátenama mibáq yirun-íyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-
aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq
umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyē. óq-wataama timá yímikaiye:
²⁶“árainē. ketibomá Áánûqtu wenamááríq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq
pááq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-
qtataaqa mórai q umá tirunóbáqá wáiyē. ²⁷kemá Waayúka-Araakoma
máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq
waayúkama mamá yainánúne. ²⁸maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo
mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama
áama itánópoata ²⁹muríánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe.
máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráá-kayukama paá
matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táígo-qtataariqo uráá-
kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰kenamá kenamááríq máqte-qtataaqa
íma onááq únnae. kemá tíkái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni
ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéíteq ítama keyainaunana ketí
yaináuna-yataakoma arupú kéiyē.” téna tiráiyē. ³¹Ítuma óq-aimma
tiráiyē: “keráwáqá kemmá kenamááríq árainmmo timá tímēnaqa tirummá
íaminobo paá kaayaq-wáíqóbi kaumo-wáíqómô timá-timiyaatama mikáq
itánúnatae. ³²ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama árainmma
keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtae ketáá
kéitaunatae. kenamá ketábámá íketune. ³³keráwáqá Yóáane nommá
perai-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá
Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráiyē.
³⁴paá-wayukama Yóáane máqe-uraipoana wenáayabama kemá
túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnaama keráwáqá tíwâqnaa umá
atóbamatikaiyabae téq kétune. ³⁵Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq
pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémaraae. ³⁶Yóáane
ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayáimá
mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayáimá mamá ánataao téna
ketibomá tímikaitaq maami-máiyáimô mayáunama árainmma ketibó timá
tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaa téna timátíkáitaq íraune. ³⁷aanibo
ketibomá timátíkáimma wenamááríq káqo-yu ketáaiqtaba timá
yímikaiye. ³⁸wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóikaqa aati-aatimá
íkaoneqa kemmá timátíkárái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá
ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyē. ³⁹Áánûqtun áama
agamatán-áipi ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo
maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama
paá keyorautopoqa min-aúgén-áúwaráimma mayánúne téq túyánámmá
kéitaae. ááqibo paá keyorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwaráimma
íma yíniye. ⁴⁰ókaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá
ketôpaqa iréq maamin-áúwaráimma mayáitááqá íma kéitaae. ⁴¹kemá íma
keráwáqtábámá ketíwíqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴²minná keráwáqtí

táaimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáíye. ⁴³ketiboní náapaakaraq mamé keyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaarác timínô? kanaarác ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqtí tíwíqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaa Móteti wenamá keráwáqtí túbi marániye. ⁴⁶keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáíye. ⁴⁷agatáímma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá aminéq onábiyo?” téna Ítuma tiráíye.

6 ¹anaaeqaq Ítuma anó-nokayukon áwíqa Kááriribaqa nopí-káárébí meran-ábápác uráíye. ²ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata ³Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴Ítíráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókáríq uráíye. ⁵Ítuma múte aónaimma taíganikayukama wenôpaqa keyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítareboana paá Píripimma kumá yumá ítarena ⁷Píripí yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupi óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráíye. ⁸Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹“móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa matokáíye” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaarác íiniye.” téna Áánaru tiráíye. ¹⁰tiyáapaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráíye. ¹¹ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikác-mikacq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikác-mikacq umá yímíqme uráíye. ¹²yeráwáqá kanaarác umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aíquma aíkuyoro yaímma páabaq íyúwáaro.” téna tiráíye. ¹³waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-únámá aíqtuma ógiqmakaae. ¹⁴waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraíne. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máíye.” téta tirááe. ¹⁵Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamá utáíye. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétewana Ítuma ítatuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáíye. ¹⁶Ítuma anuraq

máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Kááririnokayukaq kukááe. ¹⁷nopí-káárébi utéta aqtamá Káperanabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íiraiqtaba aaqá ékáíye. ¹⁸akoqnáa-uwaa kéyoraitana nokómma ôriq umá karááqto uráíye. ¹⁹ayau-yatáráké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébi kéké Ítuma non ámúraaqa yetôpaq kékítata aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááe. ²⁰ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatîq íoro!” téna tiráíye. ²¹yeráwáqá Ítumma nopí-káárébi auwiránéta urááe. kéowana ááqibo páátákáá yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. ²²íbêqa iyápó-annama yuwéta nópi-káárébi kékéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaanaapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárébi kéké iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáq Táíbíríati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. ²⁴maa-táigáni-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónamma íma máawata miráitata yeráwáqá Káperanabaq nopí-káárébi maréta Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama wataá-wataa kékíye.

²⁵“aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómma meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁶Ítuma yawuwéqma tiráíye: “árimma kékítima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô timúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

²⁷keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máraaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kékíkaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwíqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráíye. ²⁸Ítumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaaráq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁹Ítuma yawuwéqma tiráíye: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyê. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá ámérô.” téna Ítuma tiráíye. ³⁰waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá

yimiq-yimiq uráiyē.’ ” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. ³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “áraitma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ ááwáqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkááe.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamááriq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq íonaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyē. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboqa ááqibo ántai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-áúyánákó mirá kéiyē. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô kétimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ántai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maan-áímmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kétiyo?” mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráiyē. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ántai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamá ketibommá aónaraiye. ⁴⁷⁻⁴⁸ áraitma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa kaqmáapaqa yímikain-aawakon áwíqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamááriq Áánûqtunopake kukáunama

aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵²maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ántai-yupaa máqtemma ketúma naíyaqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma naí-yátááqá wáiyé. ⁵⁶náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemó néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma móraiq umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títaubikotaa kaqmáapaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹Ítuma Kápéranabaqa monoq-náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyé.

⁶⁰ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyaiye. náawa kanaaráqá itáné inábiyo?” téta tirááe. ⁶¹Ítuma wenáúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamó karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé: ⁶²“ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé. ⁶⁴aanibo keráwáqtí aúkápimma yaímma-wayukama yirummá íma ketime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyé: ⁶⁵“miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné iné.” téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaaéma íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetéma ókaraqa uréire urááe. ⁶⁷miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq

yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁶⁸Tááímoni Pítáa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánúqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítáa tiráiyé. ⁷⁰Ítuma ye táaraqa yauwéqma timá yímikena tiráiyé: “nôraq inábiyo? kemá kenamáárfiq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyé.” téna tiráin-naqa ⁷¹wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraqa kaayaq-íyápó-ánnáábikémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

Ítuni ábâqawaama wenáaraqa íkéitaae.

7 ¹anaáekaq Ítuma Káárirí aúkáapi márútaba-marutaba uréire uwáena uráiyé. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta owana Yúríabaq íuráiyé. ²ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwíqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnaráe mi-kánáámá waaqókárfiq itanabóana ³wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayána-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúríabaqa waao. ⁴móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátáárfiq ínéma máqte-kayukati yúrikaq itó-ure mirá kénata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵árainé. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaemma íwakaae. ⁶Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma pááq uráiyé. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye. ⁷maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. ááqibo kemá yeqti táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae. ⁸keráwáqá kenamáárfiq ayú maqnáíbaq ko aónaaro. ketí kanaamá íma pááq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uráiyé.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbaq kówana wemá anaáekaq aúpáq utáiyé. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoe. ¹¹máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyó?” téta ítama aónaraae. ¹²waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-náre kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-náre kétéwata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyé.

¹⁴ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye.

15 Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama keyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye.” téta tirááe.

16 miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô kétiraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiye. 17 náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itáinana wemá kemô aráátúnayataba ítama aruténama Áánúqtunopakena kukáiyô ketáaq maqmawa kétuno téna ítama arutániye. 18 náawabi wenáúyánápkén-áímmô ténama aanábógó wenáwíqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení wataáama árain-aine. aanibo wataáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye. 19 naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tíkaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye. 20 aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aíbôqnaaboq-aaikon-aimma kéteno?” téta tirááe. 21 Ítuma yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe. 22 maamináyaba Mótetima áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa páaq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa páaq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá páaqyan-iyapogon aúma karéwaone. 23-24 keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íraqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mútúq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yaínááro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainayataaqtataba ítama yaínááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Káriqtowabiyo?”

25 ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-náráq ikamínéta kéoo? 26 ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé itaraae wé Metáiyabiyo? 27 miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo inaqaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonariye.” téta tirááe. 28 Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama keyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárika ke-túyánákáqá íkukaune. áraine. timátíkái-nakon aúyánápké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. 29 ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráíye. 30 miráitata yé wemmá ánná

amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánekukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkáapikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínáyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná amínéta urááe. ³³ Ítuma tiráíye: “kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboqa kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamááríq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kététa tirááe: “wé náakaraq kóínaqtaa íanonunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráíyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétéye. ‘keráwáqá kemmá kétébaae. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétéye. maamin-áíkon áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itaí-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráíye: “móra náawanaawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáíyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá naíno. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kétéye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétéye.” téna tiráíye. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kétéye. máqtemma náayubi wenáaraqo ítétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kéiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáíyae” kétéwata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kétéwata “Metáíyaraatati wé miráuma Kááririri-marupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-aniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéíye.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáíkaa urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kétémanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yawuwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukagaraqa min-í-wáyúkámá

ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶i-wáyúká yauwéqma tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiniq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷Pérati-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq kéiyoy? ⁴⁸keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíké uyátárai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰áaqibo yeráwápíké móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹“ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa ítánatae.” téna Níkótímati tiráiyé. ⁵²⁻⁵³yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egáráq Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririmarupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

aaraukáqá mamá kéyataiye.

8 ¹máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óríbêti-anuraq utáiyé. ²aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye. ³móra-inikoma máqtemma aá itaí-wáyúkágáráq Pérati-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá kéyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqa kéena aaraukáqá mamá kéyainaiibo wemmá aónaaro! ⁵aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiyé. ⁷yemá ókaraq-okaraq umá itaa-ittaa urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnaabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiyé. ⁸áaqibo keqnaámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiyé. ⁹yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraa. máqtemma anó-kayukama áqnaabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraa. áaqibo Ítumma wenamáa ayuwéta kóuraa. kówana wenamáa min-íníkgáráq máqe-uraiye. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰Ítuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-

íníkô, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyé. ¹¹ min-íníkmá tiráiyé: “anó-nako, móra íma máiyé.” téna tiráiyé. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegaráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaaó. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráiyé: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá máí-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyé. ¹³ Péra-ti-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamááríq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma árainiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yawéqma tiráiyé: “kemá kenamááríq ketáayaba tennamá áraíne. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyé. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama keyainaabo kemá móraiq umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamá máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyé. miráipoana kemô móra-yataaqa keyainaunama árain-aaimma keyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná yenákámô nóinabi tíyamma árain-aíne. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamááríq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágáráq kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yawéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa keyiraatena waaqókák Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kounabaqa íma kanaaráq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkáráq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamááríq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamááríqqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nôraq inábiyo wé tiráiyé ‘kemô kóuna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’ ” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá

íma máune. ²⁴miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarane. keráwáqá keráwáqti kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikáráq puínoe. keráwáqá tirummô timíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánúqtute mórabi máune. árainma keráwáqá keráwáqti kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikáráq puínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁵yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶netuqyaan-áímmá keráwáqtabá kenamááríq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mûtúqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá árainma kétéye.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁷aboáqtabá kétitata yemá ítaraae. ²⁸miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáá kenamááríq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena timá tímín-aimma kétune. ²⁹maaminámo timátíkái-nakoma wemá ketê máiyē. máqte-qtataariq únayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáá íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁰wemá aamô kétitama tafbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyē: “kerawáqô ketáabimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³²keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aaimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. ³⁴Ítuma yauwéqma tiráiyē: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkâapimma íma máiyē. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkâapimma wemá aati-aatimá máiyē. ³⁶otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. ³⁷kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémáiyēq kemmá tókamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo itáama miráino.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁹Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiyē.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma

tiráiye: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayáiné oné. ⁴⁰kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabo!” téna Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaá íma máunatae. Áánûqtu wenamáá ketibotáá máíye.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴²Ítuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápikémmá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. ⁴³nôraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoaqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaae. ⁴⁴keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaaema íkewaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenábike mirá téwaine. maami-kááqáári-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkon aboámá máíye. ⁴⁵ááqibo kemá áraimma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kétime. ⁴⁶kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô áraimmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitao? ⁴⁷náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁸Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹Ítuma yauwéqma tiráíye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwîqa múte keyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa múte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹kemá ketíwîqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwîqa múte yauwínéna kéena wemá mamá keyainikaiye. áraimma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵²anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukuráae. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴nôraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukuráae. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwîqo múte yauyéqa minná ketíwîqa paátataaqiye. móra-nakomo ketíwîqo múte yauyéna minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí ítóe. ⁵⁵keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá

ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánúqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáiyé. káonena amuqá makáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁷Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tiráae. ⁵⁸Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁵⁹miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta uráae. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguráiyé.

aúgaroq-nakoni watáama

9 ¹Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguráiyé. ²⁻³máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa uráí anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráiyó?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiyo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiyé. ímiye. maami-qtátáaqá Áánúqtuni maiyáígómá abarokáq maan-nákókáq páaq íniye. ⁴Íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaarácq ímayaniye. ⁵kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena ⁶Ítuma mararácq wiráati wiqmakéna maramá abákáténa wiráati-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóní aúnaákaq pérakatuwena ⁷miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéroa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwíqá waéqma yaráae “timákáawana kóuráiyé”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karácqma aónamaena yauwéqma iráiyé.

⁸ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tiráae: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraqa áa keyaitana aáwaqtabama itaa-itaa éwainabiyo?” tewata ⁹yaímma-wayukama tiráae: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tiráae. ááqibo yaímma-wayukama tiráae: “ímiye. wemá paá miráuma móraiq urái-naqiye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráiyé: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyé. ¹⁰yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq

aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹wé yauwéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqqa kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátíkátuwena wé timá tímikena tiráiyé ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôníq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹²yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyó?” tewana maará téna wemá tiráiyé: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyé. ¹³maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôníq uráiyó?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiye. ¹⁶miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íiraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaaq umá kaayaq-ánnáe urááe. ¹⁷miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráiyé: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráiyé. ¹⁸ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnýaba yirummá íkámataboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae: ¹⁹“maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kétéyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰anóboyuma yauwéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye. ²¹ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamááríq aamá timá-timiniye.” téta tirááye. ²²wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáiyae tínna-naqa monoq-náúpáké watuwánúnatae.” ²³minnýababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekáq ítama aónaaro.” téta tirááye. ²⁴miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awíqqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe. ²⁵minnýabo min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “wemá kúmiq-yataariq inárábi

íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶yé ókaraq-okaraq itaa-itaá umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákáraraq kétékaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna jauwéqma tiráiyé. ²⁸yé wemmá aá awáájureta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnýaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráiyó? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰min-nákómá jauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyó íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamááriq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráiyé. ³¹yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaíyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³²maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye. ³³maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé. ³⁴yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáraa íbêqa ketáá kétéraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶min-nákómá jauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tímínaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé. ³⁷Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê wataá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awíqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹miráitana Ítuma tiráiyé: “maa-márábí kemá árain-aiiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé. ⁴⁰yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹Ítuma jauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqti kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

10 ¹Ítuma mirá tiráiyé: “áraimma kétéma-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-

aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiyē.
²móra-nakoma oqtabákémô uyábéráina-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare.
³kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaaē. wení tipi-típima yíwíq-yíwiqa yátuwēna mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaē waqmē kégumoe.
⁴wení tipi-típima yíwíqma márúte yuwēna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaē wakááē. ⁵káqo-wan anaaē íkewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátēta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁶waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraaē.

oqtayábámá Ítuma kētiye.

⁷ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “árimma kētima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayái-wáyúkáē. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaaē. ⁹kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wēna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqoqeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiyē. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá máiuwaraimma óqiqma yiménaē téq iráune.” téna tiráiyē.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹óq-aimma Ítuma tiráiyē: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiq aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹²móra-nakoma paá meyáqtábá mayáimá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwēna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípēban éqé kéyuwaiye. ¹³wemá paá móneqtaba mayáimá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama kéyimonanata kemmá kētimonaaē. ¹⁵mórai q umá ketibomá kemmá kētimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típi-ánnáyábáē téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune. ¹⁶ketí óq-tipi-típima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aaiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamááríq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma

mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyē. 19 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkkaaḡ umá kaayaq-ánnáíq urááe. 20 netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyē. nôraq itaráq wenáama kéitaa?” téta tirááe. 21 yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabáírakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíq umákáraae.

22 anaékaq Yérútáarebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráiyē. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráamuq kémareta monoq-nákóní oqtamá ítaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíyē. 23 Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata 24 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. 25 Ítuma maará téna yawéqma tiráiyē: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye. 26 miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-típi-annama máepoaqa íma tirummá ketime. 27 máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwaraae. 28 kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma kéyímune. miráipoata yemá íma aúyokinōe. móra-nakoma ketiyááipikema yemmá íma yabítuwaniye. 29 nói-qtataarabi ketibomô tímímma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayááipikema yemmá kanaaráq íyabítuwaniye. 30 ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuyē.” téna Ítuma tiráiyē. 31 Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama 32 Ítuma timá yímikaiyē: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tókaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyē. 33 anó-monoq-wayukama yawéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátae kéunatae. ímiyē. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtāe.” téta tirááe. 34 Ítuma yawéqma tiráiyē: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqtí aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? 35 wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaaráq aúyoraniye. 36 ketibomá móra-aukapaq kétékena maa-marábí timátikaraiyē. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiyē kéteo? 37 ketiboní mayaímá ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. 38 ááqibo

ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mi-máyáigómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráíye.” téta tirááe. ⁴²áaqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

Aráátarati pukuráíye.

11 ¹áaqibo móra-naqa karímá matáíye. minákón-áwíqa Aráátaratie. wemá Bétqanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márúpake kukáíye. ²wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáíye. ³miráitata kaayaq-ánánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráíye. ⁴Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráíye: “wení karímá puí-karímá íma wáíye. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá páaq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awíqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁵Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábáma kákaiye. ⁶aanibo wemá Aráátarati karí máyáíye-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye. ⁷anaaeékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yuríabaqa kónatae.” titata ⁸wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. áaqibo emá keqnáá-márúpárq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹Ítuni-kanaama awaararíq kéitanaboana yauwéqma tiráíye: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? áaqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-marábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráíye. ¹¹mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráíye. áaqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráíye. ¹²máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³Ítuma Aráátarati pukáíqtaba kítitata áaqibo wení iyápó-annama paá waguráitana ketíyaa téta yé tirááe. ¹⁴miráitana ‘Aráátarati pukuráíye’

téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵“ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémaraune. kemá mi táoqa íma weté máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátæ.” téna tiráiyæ. ¹⁶Tómááti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “méwiyataa wegáráq ko púyonataao!” Tómááti téna tiráiyæ.

¹⁷ááqibo Ítuma uráiyæ. wemá uréna Ítaraiye Aráátarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸Yérútáárebaqa waaqókáq Bêqtanibaqa (3 km) wáiyæ. miráuma íma ayáqtáákáqa wáiyæ. paá awarakáqíyæ. ¹⁹ááqibo Ítiráeobakemma netuqyaa-nóínínáúkákáq Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyáqa mamá íráqòniq ínéta irááe. ²⁰Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²²Íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyæ. ²³Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráiyæ. ²⁴Máátaa timá ámikaiye: “kemá Ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keíto-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyæ. ²⁵Ítuma timá ámikaiye: “pukáípike itói-aaimma paá máí-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puñamanibo wemá paá itó-uma mániye. ²⁶máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnýaba aúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyæ. ²⁷ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámíqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyæ.

²⁸Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko ááyaraiye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyæ. ³⁰Ítuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹máqtemma Ítiráeao-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íráqòniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaáe waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³²Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati

ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiyē. ³³Ítuma aónaimma min-ínkómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá òriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiyē.

³⁴Ítuma timá yímikaiyē: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵Ítuma ibiqá yaránéna kéiyē. ³⁶miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá òriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiyē.” téta tirááe. ³⁷áaqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiyē. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸Ítuma keqnáámmá arummá òriq kéitana min-náqá muríanóbáq móyukaapaq iráiyē. muríanòtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uraiyē. ³⁹Ítuma tiráiyē: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóni ámanaakoma timá ámikaiyē: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuraiyē. miráipoana íbèqa tái-akuqa kéiyē.” téna Máátaa tiráiyē. ⁴⁰áaqibo Ítuma timá ámikaiyē: “emá arummá timéma Áánùqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráiyē. ⁴¹maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyē: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune. ⁴²árainē. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. áaqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kétune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kétune.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴³mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiyē: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiyē. ⁴⁴pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyē. wenyáámma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórai q umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útúyakaraae. Ítuma timá yímikaiyē: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráiyē.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵minnáyaba taíganimmá Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nòrabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶yaímma-wayukama uyaatéta Péрати-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷aanibo Péрати-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwíqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyē. ⁴⁸áaqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹yepíké móra-nakon-awiqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátiráqá mú

mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámma kéitaa? maannâ móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráíye. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítímáátíráqá máqe-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráíye. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáíye. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráíye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáapaqa uréire uráíye. kaqmáapaq waaqókáq móra-marukon-awiqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútaárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

12 ¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótámaki-kanaama pááq ínena uráíye. Ítuma Béqtanibaq uráíye. mi-márúkák Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikáq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uraiye. ³ Máriaa anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náupáqá ôriq uráíye. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráíye: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma káyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-méyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráíye. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááríq moyámmá mayáinayaba tiráíye. wemá mónekaq yabíkéna wenamááríq máyáinapoana wemá tiráíye. ⁷ miráitana Ítuma tiráíye: “wemmá min-íníkömmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayáímmá tirááe.

⁹taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqo máin-aimma ítátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáarebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráíye.

¹²óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáarebaq ínena kéíye-aimma ítátuweta ¹³yeráwáqá kóbekáátágóni amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánúqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánúqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴Ítuma móra naatéq-ótráákákóni ámúraaq máena kéíye. Áánúqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéíye. mirá kétiye: ¹⁵“Tááíoni-maruko, áaqa ígáíno! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéíye. naatéq-ótráákákóni ámúraaq máena kéíye.” Áánúqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶maamin-áímmá Áánúqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánúqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánúqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nórabi i-náíkáráq tirááe. ¹⁸taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹minnýaba Pérati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-marábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

²⁰yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáarebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. ²¹yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááiriri-marupaq iráíye. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. ²²miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³Ítuma yawuwéqma tiráíye: “mi-kánaámá íbêqa kéyítata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴kemá

árainma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamá wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. ²⁵móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí máiyataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá máí-auwaraimma maqtorániye. ²⁶náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaaé waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikái-náqá mániye. ketí mayaímá matikáina-nakoma ketibomá wenáwíqa múte yauwíniye.” téna tiráiyé. Ítuma ôq-aimma tiráiyé: ²⁷“íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnáyaba paá kukáune. ²⁸ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqa anómma uyátamaqma mimórá máí-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyé: “kemá tágama-yataaga ketíwíkaq mamá múte yaútaunna móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráiyé. ²⁹waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tiráae: “wíyona kétéiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tiráae: “Áánûqtunopakekako kétéiye.” téta mi-káyúká tiráae. ³⁰Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyé. ³¹íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³²aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyé. ³³wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyé. ³⁴ááqibo aarawaamá yauwéqma tiráae: “miráuma aammá aúmaakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyó?” téta ítama aónaraae. ³⁵mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawáaq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaaráq íkáonaiye. ³⁶ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemá iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrikaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne

téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítaraíyo? náawakaraq uyátarai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaaráq aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráíye. ³⁹maami-qtátáátábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráine: ⁴⁰“Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine. ⁴¹Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraipoana weqtábá wenáaimma tiráíye.

⁴²ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Péрати-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokáq umá tirááe. abarokáqô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³yenamáárîq yeráwáqtábá yetíwîqa múte yawúgáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. ⁴⁴ááqibo Ítuma yááyama tiráíye: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷móranakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamáárîq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹kemá ke-túyánápkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamáárîq timá tímin-aimma kétunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ááqibo kemá ítaraune. ketiboní watáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéíye. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma wení iyápo-annati yítauqa tete uráíye.

13 ¹kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraíye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáiq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráíye.

²Tááqtaama Yúqtaatin auyánámmá waéqma Ítuni kutarurîq webó-náqá aúrakaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³Ítuma ítaraíye máqte-qtataaqa

Áánûqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboaq yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. ⁴aanibo Ítuma aáwaqa nai-yááreráq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikáq kényuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiyé. ⁵káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyé.

⁶áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana ⁷Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa emá íaonaraanaíq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁸Pítaa akoqnáá-aimma abarokáq tiráiyé: “emá íma ketítauqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo kemô enáítuqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítuqa wenamá ítete é mútûq tiyáánaa tiqnókáráq tete umátikaa!” téna Pítaa timá ámikaiye. ¹⁰Ítuma mikáq tiráiyé: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítuqa tete íno. mútûq keráwáqtí tógogaraq tirunóbáqá íráqôníq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹móra-naqa waéqma kutaruríq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyé: “kímora-nakone.”

¹²Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyé: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraíne. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. móraíq umá keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínóqtaba ketiyáánaubíqa aóna-mayaaro. wenáítuq-wenaituqa tete íné oné. ¹⁵íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nórabi umátikaunayaba mimóráíq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶éqtukena timámeno áraíne. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraíne téq kényiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétéye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenáítagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’ ” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétéye. Ítuma óq-aimma tiráiyé: ¹⁹“mi-qtátááqá pááq íné kéítaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná

náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétéwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyé: “áraitmma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kétéyo téta faonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítqaraqa agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítaa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kétéyaa wekáq itaao’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aítqabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áménama minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkema Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áaníkoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-ááwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékitana Ítuma timá ámikaiye: “nôrabi ínema páátákáá mirá-uwo!” téna tiráiyé. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kétéyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyánîq uwo kété kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétéyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyé: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamááríq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyaqo! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamááríq kemá kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq umá keráwáqá móraiq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákáráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero. ³⁵ akái-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma tiráiyé Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yawwéqma tiráiyé: “kemá kóuna-marupaqa íbêqa

emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

14 ¹Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámera q ááqibo kekákáráq tirummá tíméro. ²ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyé. ímo wárainaq kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamááríq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe. ⁴kemá ónááqo únna-maruqtaaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵Tómááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tómááti timá ámikaiye. ⁶Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamááríq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááfmúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá máiaaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁸Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqté máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyé. minnýaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. ¹¹keráwáqá maan-áílkáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyé. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo minnýaba kekáq tirummá tíméro. ¹²kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama móraiq umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá miráonune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá miráonune.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵Îtuma óq-aimma tiráiyē: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámaan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwáqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyē. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaarác awíránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamááríq wemmá káonaae. ¹⁸miráinaq kemá ítiyuwaanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma matokáunaboq keráwákárác miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegárác ketí tikaí-yátááqá aménúnaboq kemá kenamááríq ketáaimma aráatenune.” téna Îtuma tiráiyē. ²²Îtuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikáariotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráatenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyē. ²³Îtuma yauwéqma tiráiyē: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegárác wenôpaq íréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéiyē.” téna Îtuma tiráiyē.

Îtuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵wení iyápó-anamma Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqá kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákácq mamá marániye. ²⁷kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqá kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa káyainaraq íma ikatíqa oro! ²⁸keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiyē. ²⁹íbêqa mi-qtátááqá íma páácq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá

páaq inaqa mikáq tirummá timínoe. ³⁰kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama wataá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma yokáiyee. wení akoqnáárakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹maa-márábí-káyúkámá timónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kétékaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráiyee.

ánnágon-aboma Ítumiye.

15 ¹Ítuma wenamááriq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámiye. ²amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarác-ámámá ayáama tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyáníqtaba mirá kéiyee. ³ketáa timá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráínaqa keráwákárác kekác íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq íma ínoe. ⁶móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí maínaqa keráwáqá kemmá kenamááriq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá páaq umátiminoe. ⁸keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye. ⁹ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kétékaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akai-yátáápi máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápi máinoe. ¹¹kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápí ógiqma mániye. ¹²maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyee. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akai-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyee. ¹⁴kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe. ¹⁵mayai-nákómá wemá mayáimô ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá

íbêqa ‘kemmá tíkái-kayukae’ kêtune. ¹⁶keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamáárîq keráwáqá máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáírâq keráwáqá timátíkaraunaboâq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáiq-iyaiq umá máraiñana ketibomá keráwáqá nôi-qtataaqtatabi ketíwíkaq itáíyanama wemá timíniye. ¹⁷keráwáqá maami-qtátáárîqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyi.

**máqtemma maa-márábí-káyúkámá Ítumma wení
iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.**

¹⁸óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábí-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkékaiye. ¹⁹keráwáqá maa-márágóni waayúkamo máraiýatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábíké tíkáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰timá-timuna-aimma taákaq máráro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákárâq tíkamma waránôe. yemá ketáamo kefteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. ²¹yemá timátíkáin-nakomma íonaraapoata ketíwíqtâbae téta maami-qtátáárîq umátikanoe. ²²kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaarâq aúpâq yuwánôe. ²³náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokárâq áyámma kéumakaiye. ²⁴kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoni q umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárâq paá íyámma kéumatikaakarataae. ²⁵ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí áraimma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátíkaraae.’ ²⁶akoqnáá umá títwáqnaa ínîn-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tína q keráwáqá itánoe. ²⁷ketê keráwáqá áqnábake mamé iráapoâq keráwákárâq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16 ¹Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyi: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtábá timá tímikaune. ²keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánôe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ketibokárâq kekárâq ítimonaraapoata mi-qtátáárîq umátikanoe. ⁴ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikâq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyi.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyē: “áqnáabaqa keráwáqtē máqe-uraunaboaq keráwáqá maami-qtátáaqá íma timá tímikaune. ⁵ááqibo íbēqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa koune. miráitana keráwápíké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. ⁷paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainái-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimepoata maami-kúmiq-yátáákóni táígon-aaiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ketibonôpaqa kouñaboq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainái-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹²kemá taíngani-qtataaqtaba timá timenaa únnamanibo íbēqa maamin-áíló keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárríq wenááq-maqma ítiniibo paá ítáin-aimma tñana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yawwíniye. ¹⁵máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’ ” mirá téna Ítuma tiráiyē. iyápó-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye íyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtáe. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyē. ‘ketibonôpaq kouñaboq kétéye.’ ” téta ¹⁸wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aaiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnyataboq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá

kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰óq-aimma Ítuma tiráiyē: “áraitmma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kényareq keráwáqá mi-kánáárq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyē. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²²miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqtí tíyakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápiké ímatuwaniye. ²³mi táoqo pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. áraitmma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴naayóbákárq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónarae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵maami-qtátááqá taíganimmá waéqma itái-ápi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-ápi timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ketibomá wenamááriq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyáqa ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tókáitababoq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnýaba ketibomá keráwáqtábá kákaiyē. ²⁸⁻²⁹kemá ketibommá ayuwéq maa-márábi kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoune.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: “mi aónaa! íbêqa waéqma itái-áimmá íkétepo paá abarokáq kétene. ³⁰íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnýabataa ‘Áánúqtunopake kukááne’ téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana ³¹Ítuma yawuwéqma tiráiyē: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá kétimeyo? ³²ítáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyáqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máiyē. ³³kaayoné-yatááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáa umá máero! maa-márábi-qtátáákón áaikoma kemá uyátámakuraune.

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétiye.

17 ¹Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyē: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguráiyē. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kényauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaarq múte yawwíniye. ²miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaarq yimíniye.”

téna Ítuma tiráiyē. ³matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáiyē. móra-nakoma ekáráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiyē. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Ítu Káriqtomma emá timákaanana kukáiyē. ⁴Ítuma óq-aimma nunamupí tiráiyē: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. minnáyababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá káyiraatune. ⁵ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá etē máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketē wáimma timénaq matokáunama enôpake iráiyē. ⁸irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etē máqe-uraune. enôpake yúnaa enamááriq timátíkaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiyē.

⁹kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaune. ¹⁰máqtemma kemá matokáunama ennámiyē. mórai q umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiyē. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa káyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétíboó, emá enáwíkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímorai q ígáae téq kétune. ¹²kemá yeráwáqtē máeqa enáwíkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma auyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma iráiyē. ¹³íbêqa enôpaq káyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kétunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániyē. ¹⁴enáama yímikaunatamanibo maa-márágóni waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóni waayúkama yemmá íyámma umáyíkaraae. ¹⁵timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkemmá íma yiwíqma paábaq yuwaa’ téq íkéitaupo paá Tái-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá mórai q umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma

árain-aain-aimma wáiyē. ¹⁸kemmá maa-márábímmô timátíkaráanaiq umá yeráwáqá mórāiq umá maa-márábí timáyikaraune. ¹⁹keráwáqtábááé téq kenamáárfiq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákárāq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaarāq mánōe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyē.

**Ítuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba
nunamummá kétimayikaiye.**

²⁰Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyē: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. ²¹emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimórāiq umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kétune. ²²kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánōe. ²³kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabi íráqôn-aiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátíkarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵kateko-kétíboó, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátíkaraane’ téta íbêqa kétimonaae. ²⁶enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaēq onúne téq miráuma keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápi mánaq kegárāq yeráwápi mánune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyē.

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

18 ¹Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórāma yópi máqtemma utááe. ²Ítuma netuqyaa-túpáa wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi immo Ítumma ma ayuwaí-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágárāq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Pérti-wayukabikegaraq yiwíqmena iráiyē. ááiq-yataakaraq maméta ókárāq kúraqma mamé irááe.

⁴Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínemma aónaraiye. miráitana wemá waaqókāq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáa inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵“ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráiyē: “kemúne.” téna tiráiyē. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma

mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uráiye. ⁶Îtuma “kemúne” kêtitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaeepake marabí ko wagéqé urááe. ⁷keqnáámmá Îtuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Îtuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸Îtuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. ááqibo kenamá kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹Îtuma naayóbáq tiráiyé: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyuwaunana pukuráiyé.” téna tiráimma min-áíkkómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéiyé.

¹⁰mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwíqqa Máarakatie. ¹¹ááqibo Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnó?” Îtuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹²minnýataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Îtumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Îtumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³áqnáabaq Îtumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mikáítmáátiráqá máqe-uráiye. ¹⁴taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoé.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyé.

¹⁵Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Îtumma anaaé waqméta urááye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábíké keqnáá-nákómá Îtugaraq anó-nakoni naaupáqa utááye. ¹⁶ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uráiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóni iyápó-annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna tiráiyé. ¹⁸yaugiq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuraiye. ¹⁹mú mikákáá anó-monoq-nakoma Îtumma wení yirááti-yataaqtababi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰Îtuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náupáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá

ítiraune. ²¹nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítaranano.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye. ²²⁻²³mirá-tin-aiqtaba móra-inakoma óyauga yuráqtuvena wemá akoqnáá umá tiráiy: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-aímmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kétun-aama nôraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiy. ²⁵mimórá táoqa Tááímoni Pítaa iraráqá itó-uma máena kégaanitaa ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráiy: “kemá ímiye.” téna wakákáiy. ²⁶móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiy.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

²⁸aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanoe. ²⁹miráipoana Pááíratini kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráiy: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááíratini ítama yimónaitata ³⁰yeráwáqá yauwéqma ten-áílkómá maará-tiraa: “wemá íma otaammô kúi-nakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únatae.” téta tirááe. ³¹ááqibo Pááíratini timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yaináaro!” Pááíratini téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayáímá íma wáiy.” téta tirááe. ³²naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma páaq inéna kéiy. ³³Pááíratini kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékéna Ítumma ááyarena ítariye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴Ítuma yauwéqma tiráiy: “keqtábámá enamááríraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiy. ³⁵Pááíratini yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáaraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááíratini Ítumma ítama aónaitana ³⁶Ítuma yauwéqma tiráiy: “ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáiy. ketí márúqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaemma wáraa-kayukama ááiqá éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati

iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáíye.” téna Ítuma tiráíye. ³⁷Pááíratí tiráíye: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna Ítuma aónaitana Ítuma yauwéqma tiráíye: “emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kéténe. ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráíye. ³⁸minnýaba Pááíratí yauwéqma tiráíye: “aanibo árain-aain-aimma nóinabíyo?” téna Pááíratí tiráíye.

mirá-timatuwena Pááíratí keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráíye: “kemá otaammá kutáín-aaimma wepímmá íkáonaune. ³⁹taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítiráeowayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááíratí tiráíye. ⁴⁰mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: “wemá ímiye. ketáá Baráábatíqtaba kékíkaíqtaae.” téta ááyaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákéna moyámmá maténa i-náqíye.

19 ¹miráitana Pááíratí timá yíkáitata Ítumma tebúqa ámikaae. ²ááiq-wayukama áwáábiq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkáinakokaa umá aneq abákaraae. ³yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “‘Ítiráeowayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráononaraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákáae.

⁴keqnáámmá Pááíratí kumá yaúbarena timá yímikáíye: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtópaq kumónúne.” téna Pááíratí timá yímikáíye. ⁵Ítuma áwáábiq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááíratí timá yímikáíye: “aónaaro! maan-náqá wemíye.” téna timá yímikáíye. ⁶uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááíratí timá yímikáíye: “keráwáqá kenamáárríq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáíye.” téna Pááíratí titata ⁷Ítiráeowayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánúqtun áanikomune’ tiráipoana minnýaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétéye.” téta timá ámikaae. ⁸ááqibo Pááíratí min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguráíye.

⁹Pááíratí yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaráíye: “emá náakakéna iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiráíye. ¹⁰Pááíratí timá ámikáíye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kététi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana

11 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánúqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaiipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaraq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiyē.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

12 min-áímmá ítátuwena Pááíratí Ítumma ayuwáinnana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq áayaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamááríq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. 13 Pááíratí yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainái-nákóní abíqtáráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááíratí maraq máqe-uraiye. 14 taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámíye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááíratí timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááíratí tiráiyē. 15 min-áímmá ítátuweta waayúkama áayaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááíratí akáyáámá timá wíráabe umákēna timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe. 16 ááqibo miráitana Pááíratí Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana 17 wenamááríq kaapaq-yámá aqména uráiyē. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrāq kóuraiye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórákótá-anue. 18 mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

19 Pááíratí móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáiyē. 20 min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútae. Pááíratí Ítiráaeo-wayukati yábikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraq agatáiyē. 21 miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: “ ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáuna-

naqune tiráiyē' té agayaa!" téta tewana ²²Pááirati yauwéqma tiráiyē: "kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune." téna tiráiyē.

²³ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtôma mamá yakáqma kaayaqté-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine. ²⁴wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téte urááe: "maaminná íma yakaráiyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye." téta aábê yarááe. naayóbáq Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minná

"ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtôraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye."

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uráae.

²⁵ááqibo Ítuni kaapaq-yátágoní waaqókáqá wenanóagaraq wenanóni aúkogaraq wenáwíqa Máriaa Káropatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uráae. ²⁶Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: "aaragô, enáanima maamiye." téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaaba timátuwena ²⁷wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: "enanôma maamiye." téna titana mikáké min-íyápó-ánnábíké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírákaraiye.

²⁸íbéqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyē: "kemmá nonáá kétikaiye." téna tiráiyē. mirá kétimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áílkómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uráiyē. ²⁹tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uráiyē. aináákáá-qtátááqnapó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyē: "maaminná ánatagiye." mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyē.

Ítumma kéuqtaae.

³¹mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama "arááq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae" téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata "yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae" téta tirááe. miráipoata min-Ítirááéó-wáyúkámá Pááiratimma ko ítama aónaraae: "yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaa." téta tirááe. ³²Pááirati ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ááqibo Ítukaq iréta aónamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae. ³⁴aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naaegáráq aumé kukáiyē. ³⁵minnáma kemmá timónai-nakoma

watáa tiráimma min-áímmô timá minnâ áraimma tiráiyē. kemmá timónai-nakoma wenamáárîq aónaraimma minnâ áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyē:

“íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minnâ áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráiyē. ³⁷káqomma Áánûqtuni agamatá-kátááqómá kétiyē:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”

min-áfíkmá mirá téna tiráiyē.

³⁸anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááiratikaq Îtun aúma mamé mó uqtamákaínayaba ítama aónaraiyē. Yótêbi Îtun anaaé wárái-naqanibo wemá Ítíráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uraiyē. Pááiratima kanaaráq mayániyē téna titana Yótêbi Îtun-auma mamé kóuraiyē. ³⁹Níkótímaatigaraq Îtumma ko aónainena nokáamma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyē. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyē. ⁴⁰miráitata máqtemma Ítíráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Îtumma uqtamákaíyeta urááiyē. yenákámá Îtun-auma matétarata paru-baru-wáqtóráké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnapógáráq múqmúma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaíyqtaaba mamá óqtaa urááiyē. ⁴¹Îtuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiyē. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiyē. min-óqtá-muríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápine. ⁴²Ítíráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Îtumma min-óqtá-muríápímmá mó uqtamákarayē.

Îtumma uqtamákaraa-muriakare.

20 ¹áqnaabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Îtumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráiyē. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ²miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-iyápó-ánnábíké Îtuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiyē: “yeráwáqá uyátarai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiyē.

³Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Îtuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááiyē. ⁴yenákámá móraiq-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráiyē. ⁵awaútena kúreq umá aónaimma Îtumma útúyakaq-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiyē. ⁶anaaékaq Pítaa íréna

uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyakaa-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana 7 aqnókáqô útúyakaa-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaa-qtataakote wáqe-uraibo aokaq wenamááriq útúma wáqe-uraiye. 8 Pítaan anaaépaq keqnáámma wenókáámô yin-íyápó-ánnábíké-nákómá mi-múríanóbáqá kumábékena “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye. 9 taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágô téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. 10 miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

11 pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríanôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyé. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma 12 kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamaréterata Ítuni aúma wáqe-uraikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-uraikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-uraikaq maraq maéta uráaye. 13 Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyé: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-ínkómá yauwéqma tiráiyé: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

14 mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye. 15 Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétiyaa téna aúyánámma ítátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-ínkó timá ámikaiye. 16 Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tíkáinare” téna timá ámikaiye. 17 Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! ááqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogárâq keráwáqá keqti bogárâq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye. 18 Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yímikaiye.

Ítumma wení iyápó-annama aónaraae.

19 mimórâ-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbâq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno.” téna 20 timátuwena wenayáákaraq

arautakáráq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Îtuma timá yímikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-márábímô timátíkárainiq umá keráwáqá mórai q umá maa-márábí kétimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq áama kéyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Îtuma tiráiyé.

²⁴ Îtuni iyápó-annabike móra-naqa Tóamáti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Îtuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tóamáti maará téna yawéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqá íguyeq tiyáámma watáán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tóamáti timá yímikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Îtuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tóamáti mikáq yetê máqe-uráiyé. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Îtuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwátê waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tóamátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqá arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwó. íbêkakemma arummá íámí-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Îtuma Tóamátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tóamáti yawéqma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tóamáti titana ²⁹ Îtuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Îtuma tiráiyé.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Îtuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúraqaq ímánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Îtuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaraq mayánóe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

Îtuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbiriati-nokayukaq aónaraae.

21 ¹ anaaékaq Táíbiriati-nokayukaq Îtuma wenamaaríq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítáa Tóamáti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Káárirri-marupakene Yéberi áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Îtuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae.

³Tááímoni Pítaa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáá eté ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébí ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímmanoyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaa?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana ⁶Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímmanoyaaqa yabítinoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaarác yabítirááe. ⁷Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótaaq yumáena Ítuma máipaq uráíye. ⁸miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébí iréta noyááqá ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaarác yááyama timá yímikaiye.

⁹yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámúraaq noyáákaraq yakarác wáqe-uraaye. ¹⁰áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímmanoyaaqa yáqtoraiyama mamá yero.” téna titana ¹¹Tááímoni Pítaa nopí-káárébí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹²Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraíye. ¹³Ítuma iréna yammá mamá yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴maaminnáma kaumobác Ítuma pukáipe itó-urena wení iyápó-annama wenamááriq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaq aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁶keqnáámmá kaayapác Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana

Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “miráínaama ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáamma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá kátuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraao.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maráináqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma ítama aónaitana ²²Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo paá márnínaq mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo? ení mayaimá paá ketinaae waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³miráipoata timá uréire máqtemma yirummá amê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá márnínaq mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóráre.

²⁴iyápó-annabike-naqa mimóra maami-qtátááqtábá aónaraipoana agatáiyé. wemô tiráimma árain-aain-aimma ítaraunatae.

²⁵paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráyanama mútúq maa-marábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq íráqôniq umá maránoe.